

TAJEMNICA ADWOKACKA

Tajemnica adwokacka stanowi jedną z tajemnic zawodów prawniczych (por. *J. Kurek*, Tajemnice zawodów prawniczych. Tajemnica adwokacka, s. 1278–1284), zaliczaną do tzw. tajemnic względnych. Obowiązek zachowania tajemnicy dotyczy członków korporacji zawodowej (adwokatów i aplikantów adwokackich) i powstaje w związku z wykonywaniem zawodu, z tytułu którego było możliwe „wejście w posiadanie” cudzego sekretu (→ **tajemnica zawodowa**). Podstawą prawną zachowania tajemnicy adwokackiej są przepisy ustawy z 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze (art. 6 PrAdw) oraz przepisy prawa korporacyjnego – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu z 14.12.2011 r. (§ 19 KodEtAdw). Tajemnica adwokacka jest szczególnie powiązana z → **tajemnicą obrońcy**, która stanowi kwalifikowaną formę tajemnicy adwokackiej.

Prawo o adwokaturze i KodEtAdw nie definiują wartości chronionych tajemnicą. Zachowanie tajemnicy jest elementem prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i całego systemu ochrony prawnej w demokratycznym państwie (*J. Naumann*, Zbiór Zasad, s. 208), stanowiąc gwarancję praw i wolności obywatelskich (Uchwała Nr X KZA z 20.11.2010 r. „W obronie praw człowieka”, Pal. 2001, Nr 1–2, s. 245). Tajemnica chroni także dane osobowe i sferę prywatności klienta, wpisując się w konstytucyjnie chronioną wolność i tajemnicę komunikowania się (*M. Gawryluk*, Prawo o adwokaturze, s. 45). Stanowi też gwarancję prawidłowego wykonywania wymiaru sprawiedliwości i prawa do rzetelnego procesu – *right to fair trial* – (*M. Swora*, Tajemnica adwokacka). Według *J. Naumann* tajemnica adwokacka służy: zagwarantowaniu przestrzegania praw człowieka i obywatela; utrzymaniu i krzewieniu demokracji; prawidłowości wymierzania sprawiedliwości; ochronie wartości konstytucyjnych (np.: prawo do sądu); ochronie praw

procesowych; ochronie zawodu adwokata oraz zagwarantowaniu możliwości prawidłowego wykonywania powinności zawodowych, do wypełnienia których adwokaci są obligowani etycznie, ustawowo i zwyczajowo względem swoich klientów, wymiaru sprawiedliwości oraz państwa (por. *J. Naumann*, Zbiór Zasad, s. 202–208).

Obowiązek zachowania tajemnicy jest nieograniczony w czasie. Obowiązuje także w przypadku zaprzestania i zawieszenia wykonywania zawodu. Adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej (art. 6 ust. 1 PrAdw). Tajemnicą adwokacką objęte są wszelkie materiały znajdujące się w aktach adwokackich, w tym także wiadomości, notatki i dokumenty dotyczące sprawy uzyskane od klienta oraz innych osób, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują. Zakres przedmiotowy nie jest normatywnie ani czasowo ograniczony. Każda informacja włączona do akt adwokackich, może zostać objęta tajemnicą, a ochrona trwa nadal mimo zakończenia prowadzenia sprawy przez adwokata.

Poza zakresem tajemnicy znajdują się dokumenty finansowe (faktury, rachunki) związane ze świadczeniem pomocy prawnej oraz informacje, które adwokat uzyskał w związku z pełnieniem innych funkcji np. syndyka, likwidatora czy kuratora (*H. Paluszyński*, w: *Przepisy*, s. 20). Adwokat nie może, zasłaniając się → **tajemnicą zawodową**, odmówić zeznań skarbowych. Adwokat może także ujawnić informacje objęte tajemnicą zawodową, jeżeli jest to niezbędne do podjęcia ochrony swojej osoby w postępowaniu dyscyplinarnym lub w związku z konieczną obroną adwokata, gdyby adwokatowi zostały postawione zarzuty, w związku z pełnioną funkcją (*W. Żywicki*, *Etyka*, s. 31–32).

Tajemnica adwokacka chroni zarówno klienta, jak i każdą osobę, która dla dobra klienta współpracuje z adwokatem. Do tajemnicy adwokackiej dostęp mogą mieć także inne osoby współpracujące z adwokatem, zarówno na podstawie substytucji, jak i innego stosunku prawnego. Adwokat jest gwarantem przestrzegania przez personel pomocniczy tajemnicy zawodowej (§ 19 ust. 4 KodEtAdw). Spoczywa na nim obowiązek umownego zabezpieczenia przestrzegania tajemnicy przez personel pomocniczy. Obowiązek zachowania tajemnicy jest niezależny od woli klienta, bowiem klient nie jest dysponentem tajemnicy. Nawet w przypadku zwolnienia go z obowiązku zachowania tajemnicy przez klienta, adwokat będzie zobowiązany do poufności, o ile ujawnienie tajemnicy mogłoby szkodzić interesom klienta (*J. Dubois*, *Pisać czy spać*; *K. Łojewski*, *Instytucja odmowy*, s. 166).

Do informacji chronionej dostęp może mieć sąd i strony postępowania po zwolnieniu adwokata z obowiązku zachowania tajemnicy (art. 180 KPK). Zakres związania tajemnicą adwokacką regulują przepisy PrAdw i KodEtAdw. Adwokat ma także obowiązek zabezpieczenia tajemnicy przed ujawnieniem lub niepożądanym wykorzystaniem, w tym w zakresie archiwizacji dokumentów. Z KodEtAdw wynikają też szczególne obowiązki związane z posługiwaniem się

środkami komunikacji elektronicznej, m.in.: obowiązek stosowania oprogramowania i innych środków zabezpieczających dane przed ich niepowołanym ujawnieniem i uprzedzenia klienta o ryzyku związanym z zachowaniem poufności przy wykorzystaniu tych środków (§ 19 ust. 5 KodEtAdw).

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów TerroryzmU w zakresie określonym tymi przepisami (*M. Pręgiel*, „Pranie pieniędzy”, s. 73 i n.; *M. Gawryluk*, Prawo o adwokaturze, s. 45), chyba że adwokat uzyskał je w związku ze świadczeniem pomocy prawnej w postępowaniu. Adwokat jako podmiot zobowiązany ma obowiązek ujawnienia i zgłoszenia Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej wszelkich podejrzanых transakcji.

Adwokat nie może być przesłuchiwany w charakterze świadka, co do faktów, o których się dowiedział, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę (art. 178 KPK). Adwokat może jednak zostać zwolniony z tego obowiązku przez sąd, za wyjątkiem informacji, o których dowiedział się jako obrońca stosownie do art. 245 KPK. Prowadzi to do względności tajemnicy zawodowej, co szeroko analizowane jest w doktrynie przedmiotu (por. m.in. *B. Kunicka-Michalska*, Ochrona tajemnicy, s. 189; *S. Maciejewska*, Adwokat świadkiem, s. 107 i n.; *M. Rusinek*, Tajemnica zawodowa, s. 134 i n.; *J. Naumann*, Zbiór Zasad, s. 209 i n.; *Z. Klatka*, Wykonywanie zawodu, s. 64 i n.; *M. Czerwiński*, Obowiązek, s. 58 i n.) i spotyka się z wyraźną krytyką przedstawicieli palestry (por. m.in. Uchwała Nr 1/VIII/94 Naczelnej Rady Adwokackiej z 18.6.1994 r., Pal. 1994, Nr 7–8, s. 209; *Z. Krzemiński*, Glosa krytyczna do wyroku SN z 16.6.1994 r., I KZP 5/94, MoP 1994, Nr 10, s. 302; *A. Furmaniak*, Glosa krytyczna do wyroku SN z 16.6.1994 r., I KZP 5/94, PS 1997, Nr 5, s. 119; *M. Czerwiński*, Obowiązek, s. 59 i n.). W literaturze przedmiotu zwraca się także uwagę na problemy, które wiążą się z rozróżnieniem ról obrońcy i pełnomocnika w kontekście stosowania kontroli operacyjnej i podsłuchu procesowego (por. m.in. *D. Szumiło-Kulczycka*, Tajemnica obrończa, s. 90 i n.; *M. Rusinek*, Tajemnica zawodowa, s. 209).

Pieczę nad zachowaniem tajemnicy sprawuje samorząd adwokacki: Okręgowa Rada Adwokacka oraz Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej a także sąd. Sąd bada, czy jest to niezbędne dla wymiaru sprawiedliwości i czy okoliczności nie mogą być ustalone na podstawie odmiennego dowodu. Określa także okoliczności, na które zeznawać ma adwokat (art. 178 KPK). Adwokat nie może być natomiast przesłuchiwany, co do faktów, o których się dowiedział, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę jako obrońca (art. 245 KPK). Pozorna sprzeczność między KPK a przepisami korporacyjnymi statuującymi bezwzględną ochronę tajemnicy zawodów zaufania publicznego była przedmiotem rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego (wyr. TK z 22.11.2004 r., SK 64/03, Legalis) i polemiki w doktrynie (m.in. *M. Gawryluk*, Prawo o adwokaturze, s. 45; *Z. Krzemiński*, Etyka Adwokata, s. 84 i n.; *J. Naumann*, Zbiór Zasad, s. 115 i n.; *M. Rusinek*, Tajemnica

zawodowa, s. 135 i n.). Sprzecznosc tą można usunąć przy zastosowaniu reguły kolizyjnych (*lex superior derogat legi inferiori*).

Konsekwencją naruszenia tajemnicy jest odpowiedzialność: dyscyplinarna, cywilnoprawna w związku z naruszeniem umowy z klientem oraz karna (art. 266 KK). Naruszenie obowiązku zachowania → **tajemnicy zawodowej** stanowi naruszenie zarówno przepisów PrAdw, jak i KodEtAdw.

Literatura: J. Agacka-Indecka, Tajemnica zawodowa adwokata – znaczące rozstrzygnięcia sądów (cz. 2), Pal. 2005, Nr 9–10; M. Czerwiński, Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej adwokata a uzasadniony interes społeczny, Pal. 2013, Nr 11–12; J. Dubois, Pisać czy spać. Polemika dostępna na: <http://adwokatura.pl/?p=1469>; A. Furmaniak, Glosa krytyczna do wyroku SN z 16.6.1994 r., I KZP 5/94, PS 1997, Nr 5; M. Gawryluk, Prawo o adwokaturze. Komentarz, Warszawa 2012; A. Gaberle, Dowody w sądowym procesie karnym, s. 282 i n.; Z. Klatka, Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata, Warszawa 2004; J. Kondraci, K. Stępiński, Tajemnica jest zawsze bezwzględna, Rzeczp. z 25.8.2010 r.; Z. Krzemiński, Etyka adwokacka, teksty, orzecznictwo. Komentarz, Kraków 2003; Z. Krzemiński, Etyka Adwokata, Warszawa 2008; Z. Krzemiński, Glosa krytyczna do wyroku SN z 16.6.1994 r., I KZP 5/94, MoP 1994, Nr 10; Z. Krzemiński, Prawo o adwokaturze. Komentarz, Warszawa 1998; P. Kuczma, Adwokat jako zawód zaufania publicznego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, Pal. 2012, Nr 3–4; B. Kunicka-Michalska, Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym, Warszawa 1972; B. Kunicka-Michalska, Tajemnica zawodowa adwokata – znaczące rozstrzygnięcia sądów (cz. 1), Pal. 2005, Nr 7–8; J. Kurek, Tajemnice zawodów prawniczych. Tajemnica adwokacka, MoP 2013, Nr 23; K. Łojewski, Instytucja umowy zeznań w polskim prawie karnym, Warszawa 1970; K. Łojewski, Jeszcze o tajemnicy zawodowej adwokata, Pal. 2006, Nr 11–12; S. Maciejewska, Adwokat świadkiem w procesie karnym a problem tajemnicy zawodowej, w: L. Bogunia (red.), Nowa kodyfikacja prawa karnego, AUW No 2095, Wrocław 1998; J. Naumann, Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu. Komentarz, Warszawa 2012; H. Paluszyński, w: R. Garlicki (red.), Przepisy o Adwokaturze, Warszawa 1969; M. Pręgiel, „Pranie pieniędzy” – Formy i zagrożenia społeczne, RPEiS 2000, Nr 3; M. Rusinek, Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym, Warszawa 2007; J. Skłodowska, Nowe obowiązki adwokata jako instytucji obowiązanej, Pal. 2009, Nr 3–4, tekst dostępny w wersji elektronicznej pod adresem http://www.bielanski.com.pl/nowe_obowiazki_adwokata_jako_instytucji_obowiazanej_palestra_3_4_2009,7,1.html; M. Swora, Tajemnica adwokacka w świetle wybranych przepisów ustawy o ochronie danych osobowych, Pal. 2004, Nr 3–4; D. Szumiło-Kulczycka, Tajemnica obroncza a podsłuch procesowy i kontrola operacyjna, Pal. 2013, Nr 1–2; R. Zawłocki, Zgoda pokrzywdzonego, Warszawa 2012; W. Żywicki, Etyka adwokacka, Warszawa 1970

Justyna Kurek

TAJEMNICA AGENTA UBEZPIECZENIOWEGO

Na podstawie obowiązującego prawa obowiązek zachowania tajemnicy przez agenta ubezpieczeniowego jest zdefiniowany w art. 13 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22.5.2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1450 ze zm.). Zgodnie z tym „Agent jest obowiązany (...) zachować w tajemnicy wszystkie informacje uzyskane w związku z wykonywaniem czynności agen-

cyjnych, dotyczące zakładu ubezpieczeń, drugiej strony umowy ubezpieczenia oraz podmiotu szukającego ochrony ubezpieczeniowej; obowiązek ten ciąży na agencji ubezpieczeniowym również po rozwiązaniu umowy agencyjnej”.

Przede wszystkim należy podkreślić, że bez znaczenia będzie formalizm stosunku prawnego łączącego agenta z ubezpieczycielem, a mianowicie dla obowiązywania tej tajemnicy nie jest wcale wymagane zawarcie umowy w formie pisemnej za wyjątkiem sytuacji, gdy będzie to zarazem agencja *del credere*, z konsekwencjami określonymi w art. 761⁷ KC. Nie ma także znaczenia, czy agent działa jako pełnomocnik, czy też jego czynności mają ma charakter typowego pośrednictwa (K. Kruczałak, E. Rott-Pietrzyk, w: S. Włodyka (red.), SPH, t. 5, s. 587; T. Sangowski, *Vademecum pośrednika ubezpieczeniowego*, s. 100). Zarazem także bez znaczenia dla zakresu podmiotowego osób świadczących usługi agencyjne na rzecz zakładu ubezpieczeń jest fakt, czy agent ma status multiagenta (osoby, która ma jednocześnie zawarte i wykonuje kilka umów agencyjnych z różnymi ubezpieczycielami), czy też agenta wyłącznego (umowa na wyłączność z zakładem ubezpieczeń). Agentem jest (art. 7 ust. 1 ww. ustawy) przedsiębiorca wykonujący działalność agencyjną na podstawie umowy z zakładem ubezpieczeń i to taki, który jest ze względu na wymogi prawa publicznego wpisany do rejestru agentów ubezpieczeniowych.

Należy przyjąć, że wszystkie informacje pozyskane przez agenta w związku z czynnościami agencyjnymi, polegające na: pozyskiwaniu klientów, wykonywaniu czynności przygotowawczych zmierzających do zawierania umów ubezpieczenia, zawieraniu umów ubezpieczenia oraz uczestniczeniu w administrowaniu i wykonywaniu umów ubezpieczenia, także w sprawach o odszkodowanie, jak również na organizowaniu i nadzorowaniu czynności agencyjnych (działalność agencyjna) są objęte → **tajemnicą zawodową**.

Powstaje pytanie czy obowiązek zachowania tajemnicy ciąży na osobie, która *de facto* podejmuje się czynności agencyjnych, a nie spełnia wymogów z art. 7 ww. ustawy. Należy stanąć na stanowisku, że ze względu na ochronę bezpieczeństwa obrotu, wystarczający jest sam fakt wykonywania czynności, które mogą być zaklasyfikowane jako czynności agencyjne w świetle art. 4 pkt 1 ww. ustawy (por. R. Potrzeszcz, w: S. Rogowski (red.), *Prawo ubezpieczeń*, s. 493–494). W konsekwencji samo podjęcie się przez agenta czynności agencyjnych (bądź zbiorczo, bądź ściśle określonego w ramach tego działania) będzie powodować, że taki obowiązek ścisłej dyskreacji na nim spoczywa.

Horyzont czasowy tego obowiązku jest nieograniczony i co szczególnie należy podkreślić, odnosi się personalnie zarówno do zakładu ubezpieczeń, jak i też innych podmiotów, które wcale nie muszą być w danym przypadku podmiotami stosunku ubezpieczenia. Wobec tego należy przyjąć, że problematyka zakresu tajemnicy agencyjnej ma przede wszystkim charakter przedmiotowy i to właśnie przedmiotowe spektrum wyznacza krąg podmiotów, które są beneficjentami tej

tajemnicy i w stosunku do których agent powinien zasadniczo zachować obowiązek milczenia (R. Potrzeszcz, w: S. Rogowski (red.), Prawo ubezpieczeń, s. 502). Ten obowiązek jest dodatkowo wzmocniony poprzez treść art. 8 ww. ustawy, nakładającego na agenta ubezpieczeniowego obowiązek wykonywania działalności agencyjnej (a więc także w zakresie obowiązku zachowania tajemnicy) z zachowaniem staranności profesjonalisty określonej w art. 355 § 2 KC oraz dobrych obyczajów. Zasadnie należy przyjąć, że w tych dwóch *de facto* kryteriach aksjologicznych mieści się także postulat zachowania → **tajemnicy zawodowej** przez agenta.

Z tego powodu agent ubezpieczeniowy nie może ujawnić (komukolwiek co do zasady) jakichkolwiek informacji, które pozyskał w związku z wykonywaniem czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego *prima facie* na rzecz ubezpieczyciela, ale także może się to w praktyce odnosić do podmiotu poszukującego ochrony ubezpieczeniowej (potencjalnego ubezpieczającego, gdyż zawarcie umowy może nie nastąpić, ale pomimo to czynności podjęte przez agenta będzie się uznawać za profesjonalne czynności zawodowe zawarowane obowiązkiem zachowania tajemnicy).

W kontekście tajemnicy zawodowej, którą formułuje prawodawca w stosunku do pośredników ubezpieczeniowych, przypadek agenta jest szczególnie nie tylko przez wzgląd na treść ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowej, ale z powodu przyjętego w obecnej wersji art. 760 KC. Wynikający z tego przepisu obowiązek szczególnej lojalności stron, *explicite* wyjątkowy w rodzimym kodeksie cywilnym, powoduje, że szczególną dbałość o interesy agent powinien czynić wobec zakładu ubezpieczeń. Na marginesie wypada przyjąć, że analogiczny obowiązek spoczywa na ubezpieczycielu, także w zakresie tajemnicy ubezpieczeniowej wobec swojego agenta.

Nie ma znaczenia, czy informacje te mogą się następnie materializować w postaci oświadczeń woli czy też wiedzy agenta, np. w trakcie ewentualnego procesu sądowego.

Analogiczny obowiązek zachowania tajemnicy agencyjnej spoczywa na agencie w razie „styku” z interesami osób trzecich w relacji umowy ubezpieczenia, tj.: ubezpieczonego (art. 808 KC), uposażonego (beneficjenta) z umowy ubezpieczenia na życie, czy też w razie podjęcia się przez agenta czynności likwidacyjnych w związku z wypadkiem ubezpieczeniowym. Może się też okazać, że obowiązek zachowania tajemnicy będzie odnosił się do relacji agenta wobec osób trzecich, wobec której dochodzi swoich roszczeń na zasadzie *cessio legis* ubezpieczyciel, z powołaniem się na art. 828 KC (D. Fuchs, Postanowienia umowy ubezpieczenia).

Oczywiście może w praktyce powstać sytuacja kolizji obowiązków agenta w zakresie zachowania → **tajemnicy zawodowej** w stosunku do poszczególnych podmiotów danego stosunku ubezpieczeniowego. Wydaje się, że uzasadnionym remedium będzie w danej sytuacji powstrzymanie się od określonych czynności przez tegoż agenta z powołaniem się na ewentualny konflikt interesów. Z pew-

nością takiej kwestii nie można normatywnie i zarazem szczegółowo uregulować w przepisach prawa pozytywnego.

Skoro zatem tajemnicą agencyjną objęte są wszelkie informacje przekazane agentowi zazwyczaj przez ubezpieczyciela, w tym także dane stanowiące → **tajemnicę przedsiębiorstwa**, to tajemnica obejmuje także np. korespondencję prowadzoną z uczestnikami obrotu ubezpieczeniowego.

W razie stawiania pośrednika przed sądem powszechnym znajdzie także odpowiednie zastosowanie art. 261 § 2 KPC. Należy zwrócić uwagę, że zarówno orzecznictwo jak i doktryna stoi na stanowisku, że o takim uprawnieniu powinien sąd pouczyć świadka przed przystąpieniem do właściwej fazy przesłuchania, co powoduje, że agent może odmówić odpowiedzi na takie pytania, które tajemnicę agencyjną [jego zdaniem naruszają *T. Demedecki*, w: *A. Jakubecki* (red.), Kodeks, s. 351]. Należy przyjąć, że analogiczne powołanie się na tajemnicę agenta jako przyczynę odmowy odpowiedzi na pytania przysługuje agentowi w razie postępowania przed sądem arbitrażowym, jak też np. Krajową Izbą Odwoławczą (w zakresie zamówień publicznych). W literaturze przyjmuje się jednak, że pod pewnymi warunkami agent może zostać z tej tajemnicy zwolniony [*R. Potrzeszcz*, w: *S. Rogowski* (red.), Prawo ubezpieczeń, s. 510].

W konsekwencji, brak pouczenia przez organ, przed którym składane są zeznania będzie powodował bardzo daleko idące konsekwencje, z uchyleniem karalności za złożenie fałszywych zeznań.

W tym kontekście powstaje jeszcze dodatkowa kwestia, wywołana przez samego prawodawcę, a mianowicie fakt, że prawo odmowy zeznań odnosi się do naruszenia (dosł.: pogwałcenia) istotnej tajemnicy zawodowej. Istotność tej sytuacji w odniesieniu do agenta ubezpieczeniowego zarówno dotyczy tajemnicy agencyjnej *per toto*, jak i bez wątpienia poszczególnych zagadnień i kwestii, co do których wiedzę posiadał agent ze względu na wykonywanie czynności ustawowych.

Warto podkreślić, że tajemnica agencyjna jest uznawana jako mająca bezwzględny charakter, co oznacza w konsekwencji, że dotyczy wszystkich danych, które zostały pozyskane przez agenta w związku z wykonywaniem swoich uprawnień czy obowiązków. Obowiązek zachowania tajemnicy nie jest różnicowany przez obowiązujące prawo w zależności od tego, czy np. dotyczy stron umowy ubezpieczenia.

Literatura: *T. Demedecki*, w: *A. Jakubecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2012; *D. Fuchs*, Postanowienia umowy ubezpieczenia dotyczące cesji wierzycielności a ich skutki dla roszczeń regresowych z art. 828 k.c., *Wiadomości Ubezpieczeniowe* 2012, Nr 4; *K. Kruczałak*, *E. Rott-Pietrzyk*, w: *S. Włodyka* (red.), SPH, t. 5, s. 587; *T. Sangowski*, *Vademecum pośrednika ubezpieczeniowego*, Poznań 1996. s. 100; *R. Potrzeszcz*, w: *S. Rogowski* (red.), Prawo ubezpieczeń. Ustawy z komentarzem, Warszawa 2004

Dariusz Fuchs

TAJEMNICA AUTORSKA

Tajemnica autorska, zwana również „tajemnicą źródeł informacji” (zgodnie z tytułem rozdziału 10 PrAut). Zawarty tam art. 84 reguluje właściwie dwie tajemnice, określane w doktrynie jako „tajemnica autorska” (tajemnica wydawcy/producenta względem twórcy) oraz „tajemnica informatora” (tajemnica twórcy względem informatora), a łącznie jako „tajemnica źródeł informacji” [J. Barta, R. Markiewicz (red.), Ustawa o prawie]. Obie tajemnice to konstrukcyjnie prawa osobiste o charakterze względnym, które powstają jeżeli udzielający informacji ją zastrzeże oraz jeżeli istnieje utwór, w którym wykorzystano udzielone przez niego informacje (stosowanie art. 84 do sytuacji sprzed umieszczenia informacji w utworze doktryna dopuszcza przez analogię) [J. Barta, R. Markiewicz (red.), Ustawa o prawie].

Informacjami objętymi tajemnicą nie są same udzielane przez informatora informacje, ale:

- 1) źródła informacji wykorzystanych w utworze (chodzi tu zwłaszcza o dane identyfikujące informatora);
- 2) związane z tym dokumenty.

Upraszczając, omawiany przepis zakazuje (w przypadku zastrzeżenia tajemnicy) informować w utworze od kogo pochodzą zawarte w nim informacje oraz zakazuje wykorzystywać w tym utworze bezpośrednio udostępnione przez tę osobę dokumenty. Zawarta w tych dokumentach informacja jako taka pozostaje wyłączona spod ochrony PrAut (które nie chroni treści, a sposób ich wyrażenia). Artykuł 84 PrAut zobowiązuje jedynie twórcę do powstrzymania się od określonego wykorzystania szczególnego rodzaju informacji. Poza twórcą, obowiązek zachowania tajemnicy spoczywa także na wydawcy lub producencie utworu, jeżeli zażąda tego od nich twórca.

Wartością chronioną tajemnicą jest prywatność osoby udzielającej informacji wykorzystanych w utworze (informator), choć nie zostało to wyraźnie wskazane w przepisie. Nasuwa się wobec tego wniosek, że to informator jest podmiotem, którego omawiana regulacja ma za zadanie chronić. To od jego zgody (w braku postanowienia sądu) zależy ujawnienie tajemnicy. W braku przeciwnych postanowień umownych, może on swobodnie dopuszczać do tajemnicy inne osoby. Przepisy o tajemnicy źródeł informacji nakazują bezwzględne zachowanie tajemnicy. Częściową jawność może wprowadzić osoba powierzająca tajemnicę w treści swojej zgody lub sąd w postanowieniu (abstrahując od praktyczne możliwości realizacji takiego ograniczenia).

Tajemnica obowiązuje przez czas nieokreślony, do czasu uzyskania zgody informatora lub postanowienia sądu.

Podmiotem, który może zwolnić z obowiązku zachowania tajemnicy jest osoba, która tajemnicę powierzyła lub sąd. W związku z wyraźnym wskazaniem

w art. 84 ust. 2 PrAut tylko tych dwóch kategorii podmiotów, można bronić stanowiska, że wycofanie przez twórcę żądania zachowania tajemnicy skierowanego do producenta lub wydawcy nie zwalnia ich z obowiązku zachowania tajemnicy.

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie określa żadnych sankcji za nieuprawnione ujawnienie informacji podlegających ochronie. Ale ujawnienie źródła informacji może być rozpatrywane w kategoriach naruszenia dóbr osobistych. Względnie, takie naruszenie (np. naruszenie prywatności, czci) może być spowodowane ujawnieniem źródła informacji. Wreszcie, naruszenie może przyczynić się do powstania szkody w majątku lub na samej osobie, która tajemnicę powierzyła i zależnie od okoliczności uzasadniać odpowiedzialność za tę szkodę ujawniającego, np. jako pomocnika.

Sankcje karne mogą natomiast wynikać z naruszenia tajemnicy źródeł informacji stanowiącej jedno z przestępstw określonych w rozdziale XXXIII KK.

Ponadto, jak wskazuje doktryna: „artykuł 84 nie wyłącza, w zakresie swobody ujawniania informacji powierzonych w warunkach poufności, niezależnego stosowania:

- 1) przepisów o **tajemnicy zawodowej** (zwłaszcza dziennikarskiej);
- 2) zobowiązań umownych;
- 3) przepisów dotyczących osobistych i autorskich praw majątkowych;
- 4) przepisów o ochronie dóbr osobistych prawa powszechnego – art. 23 i 24 KC (chodzi tu głównie o cześć, ochronę sfery życia prywatnego, **tajemnicę korespondencji**, kult pamięci osoby zmarłej);
- 5) przepisów art. 11 ZNKU” (J. Barta, R. Markiewicz (red.), Ustawa o prawie).

Niejasny jest jednak charakter relacji pomiędzy omawianą tajemnicą a **tajemnicą dziennikarską**. Zdaniem niektórych, do twórców innych niż dziennikarze nie znajdują zastosowania przepisy art. 180 KPK określające zasady zwalniania dziennikarza z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej (tak M. Klejnowska, Oskarżony).

Literatura: J. Barta, R. Markiewicz (red.), Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, Warszawa 2011; M. Klejnowska, Oskarżony jako osobowe źródło informacji o przestępstwie, Kraków 2004

Krzysztof Siewicz

TAJEMNICA BADAŃ KLINICZNYCH

Tajemnica informacji o uczestniku badania klinicznego nie została wprost uregulowana w przepisach polskiego prawa. Jej szczegółowy zakres przedmiotowy i podmiotowy zostanie wyprowadzony z norm dotyczących prowadzenia badań

klinicznych produktów leczniczych – wynikających z przepisów ustawy – Prawo farmaceutyczne, rozporządzenia Ministra Zdrowia z 2.5.2012 r. w sprawie Dobrej Praktyki Klinicznej (Dz.U. z 2012 r. poz. 489) oraz Deklaracji Helsińskiej Światowego Stowarzyszenia Lekarzy dotyczącej etycznych zasad prowadzenia badań medycznych z udziałem ludzi. Badanie kliniczne to „każde badanie prowadzone z udziałem ludzi w celu odkrycia lub potwierdzenia klinicznych, farmakologicznych, w tym farmakodynamicznych skutków działania jednego lub wielu badanych produktów leczniczych, lub w celu zidentyfikowania działań niepożądanych jednego lub większej liczby badanych produktów leczniczych, lub śledzenia wchłaniania, dystrybucji, metabolizmu i wydalania jednego lub większej liczby badanych produktów leczniczych, mając na względzie ich bezpieczeństwo i skuteczność” (art. 2 pkt 2 PrFarm). Ponadto w art. 37a pkt 2 PrFarm wskazano, że badanie kliniczne produktu leczniczego jest eksperymentem medycznym. Uczestnikiem badania klinicznego jest osoba, która po poinformowaniu o istocie, znaczeniu, skutkach i ryzyku badania klinicznego wyraziła świadomą zgodę na uczestniczenie w badaniu (art. 2 pkt 40a PrFarm). W doktrynie zwraca się uwagę na mankamenty redakcyjne tej definicji oraz niepełną jej zgodność z dyrektywą UE 2001/20/WE. Zgodnie z art. 37b ust. 2 pkt 3 PrFarm podczas badania klinicznego przestrzegane jest prawo uczestnika do prywatności oraz ochrony danych osobowych. Podobną normę odnajdziemy w Deklaracji Helsińskiej – ust. 9 tego aktu wskazuje, że lekarze zaangażowani w badania medyczne są zobowiązani do ochrony prywatności oraz poufności danych osobowych uczestników badań. Z przywołanych przepisów wyinterpretować można istnienie instytucji tajemnicy badań klinicznych, która chroni prywatność i dane osobowe uczestników tych badań (jest to podmiotowe kryterium wyodrębnienia omawianego ograniczenia jawności). Podmiotami zobowiązanymi do ochrony tej tajemnicy są badacze i sponsorzy takich badań.

Naruszenie obowiązku zachowania omówionych tajemnic może skutkować odpowiedzialnością cywilną (ze względu na możliwe naruszenie dóbr osobistych uczestników badań klinicznych), karną i dyscyplinarną.

Literatura: M. Kondrat (red.), Prawo farmaceutyczne. Komentarz, Warszawa 2016; L. Ogiełto (red.), Prawo farmaceutyczne. Komentarz, Warszawa 2015; K. Światała, Katalog tajemnic związanych z wykonywaniem zawodów medycznych, MoP 2014, Nr 13

Krzysztof Światała

TAJEMNICA BANKOWA

Tajemnica bankowa została uregulowana w ustawie z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1988 ze zm.). Na tle regulacji innych tajemnic ustawowo chronionych tajemnica bankowa charakteryzuje się kompleksową regulacją pozwalającą na ustalenie przesłanek formalnych i materialnych tajemnicy.

Zakres przedmiotowy oraz podmiotowy tajemnicy bankowej został określony w art. 104 ust. 1 PrBank, zgodnie z którym bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są obowiązane zachować tajemnicę bankową, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje. PrBank określa również: wyjątki w których tajemnica bankowa nie będzie miała zastosowania, katalog podmiotów uprawnionych do żądania udzielenia informacji stanowiących tajemnicę bankową, tryb zwolnienia banku z obowiązku zachowania tajemnicy, zasady tworzenia przez banki (wspólnie z bankowymi izbami gospodarczymi) instytucji upoważnionych do gromadzenia, przetwarzania i udostępniania określonym podmiotom informacji stanowiących tajemnicę bankową, zasady przetwarzania przez banki informacji objętych tajemnicą bankową, będące regulacją szczególną wobec przepisów przewidzianych przez ustawę z 29.8.1997 r. o ochronie danych osobowych, obowiązki banku związane z przeciwdziałaniem wykorzystywania swojej działalności dla celów mających związek z praniem pieniędzy (art. 299 KK) lub sfinansowaniem przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 165a KK), zawiadamianie prokuratora, Policji albo innego właściwego organu uprawnionego do prowadzenia postępowania przygotowawczego w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem skarbowym lub innym przestępstwem niż przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub art. 299 KK, odpowiedzialność banku oraz osób w nim zatrudnionych (art. 104–108 oraz 171 ust. 5 PrBank).

Przedstawiciele doktryny prawa analizują pojęcie tajemnicy bankowej w znaczeniu szerokim – w którym tajemnicą objęte są wszystkie informacje o danym banku i innych powiązanych z nim podmiotach, dotyczące ich funkcjonowania, które nie mogą być ogólnie dostępne ze względu na interes banku, jego kontrahentów lub strony trzeciej oraz w znaczeniu wąskim – w którym jest to obowiązek zachowania poufności w odniesieniu do określonych informacji zawartych w ustawie PrBank (A. Tupaj-Cholewa, w: H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Prawo bankowe, s. 353; P. Zapadka, Tajemnica bankowa – cz. I, s. 832).

Wartością ochronioną tajemnicą bankową jest prywatność finansowa klienta banku, wywodzona z konstytucyjnego prawa do prywatności obejmującego informacje dotyczące sytuacji finansowej i gospodarczej (P. Zapadka, Tajemnica bankowa – cz. I, s. 833), zaś celem dla którego osiągnięcia tajemnica bankowa została ustanowiona jest zapewnienie bezpieczeństwa wkładów oraz osób gromadzących środki i dokonujących transakcji (wyr. TK z 11.4.2000 r., K 15/98, Legalis). Jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny prawo do ochrony życia prywatnego obejmuje także ochronę tajemnicy danych dotyczących sytuacji majątkowej obywatela, a więc odnosi się także do posiadanych przez niego rachunków bankowych (i podobnych) oraz dokonywanych przez niego transakcji. Prawo do ochrony

prawnej życia prywatnego, podobnie jak inne prawa i wolności jednostki nie ma jednak charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniom, sformułowanym w sposób czyniący zadość wymaganiom konstytucyjnym. Trybunał Konstytucyjny oceniając konstytucyjność dopuszczalności wglądu organów podatkowych do tajemnicy bankowej uwzględnił ponadto stopień naruszenia czy choćby zagrożenia celu dla którego osiągnięcia tajemnica bankowa została ustanowiona, a także realizację zasady sprawiedliwości podatkowej (wyr. TK z 11.4.2000 r., K 15/98, Legalis, orz. TK z 24.6.1997 r., K 21/96, Legalis). Tajemnica bankowa chroni zatem prywatność, interes ekonomiczny klienta i banku oraz zaufanie w relacjach pomiędzy bankami a ich klientami. Ochrona tajemnicy bankowej postrzegana jest również z punktu widzenia interesu publicznego albowiem właściwa konstrukcja tajemnicy bankowej i jej przestrzeganie wzmacnia zaufanie do krajowego systemu bankowego (*A. Tupaj-Cholewa, w: H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Prawo bankowe, s. 353*). Z tego względu wskazać można zarówno na prywatnoprawny i publicznoprawny charakter obowiązku zachowania tajemnicy bankowej. Prywatnoprawny charakter tajemnicy wynika z samej istoty relacji bank-klient, wymagających lojalności, szczególnego zaufania oraz poufności, publicznoprawny wiąże się z określonymi przepisami prawa szczególnymi obowiązkami banku ochrony prawa do prywatności i danych osobowych klientów (*L. Mazur, Prawo bankowe, s. 596*).

Podmiotem chronionym w wyniku działania tajemnicy jest zarówno klient jak i osoba niebędąca klientem banku, jeśli pozyskane informacje na jej temat dotyczą czynności bankowej i zostały uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje. Zgodnie z art. 104 ust. 3 PrBank banku nie obowiązuje, zachowanie tajemnicy bankowej wobec osoby, której dotyczą informacje objęte tajemnicą. Wyjątkiem od tej reguły jest obowiązek banku do przestrzegania tajemnicy określonej w art. 104 ust. 4 PrBank, obejmującej zakresem przedmiotowym informacje dotyczące udzielania Policji informacji na zasadach określonych w art. 20 ust. 4–10 PolicjaU oraz dotyczące zawiadomienia, o którym mowa w art. 20 ust. 13 PolicjaU. Zachowanie w tajemnicy okoliczności wskazanych w art. 104 ust. 4 PrBank obowiązuje zarówno wobec stron umowy, innych osób, których dotyczą informacje, jak również osób trzecich. W pozostałym zakresie bank może i ma obowiązek udzielać swojemu klientowi informacji objętych tajemnicą bankową, dotyczących zawartej z nim umowy. Beneficjent tajemnicy może dysponować przedmiotem ochrony i upoważnić bank do przekazania określonych informacji wskazanej przez siebie osobie lub jednostce organizacyjnej. Upoważnienie może być także wyrażone w postaci elektronicznej.

Zakres podmiotowy tajemnicy określony został szeroko w art. 104 ust. 1 PrBank, zgodnie z którym zobowiązane do zachowania tajemnicy są trzy kategorie podmiotów: banki (członkowie organów – osoby fizyczne działających w imieniu banku), osoby zatrudnione w banku (osoby związane z bankiem stosunkiem

pracy, niezależnie od podstawy prawnej nawiązania tego stosunku, czy szerzej osoby zatrudnione w banku niezależnie od tego, czy odbywa się to w ramach stosunku pracy, czy na jakiegokolwiek innej podstawie) oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe – związane z bankiem stosunkiem zlecenia, pełnomocnicy, pośrednicy, przedsiębiorcy lub przedsiębiorcy zagraniczni, którym bank powierzył wykonywanie w imieniu i na rzecz banku pośrednictwa w zakresie wykonywania czynności bankowych związanych z działalnością bankową, partnerzy outsourcingowi banku, posłańcy (por. A. Tupaj-Cholewa w: H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Prawo bankowe, s. 355; B. Smykla, Prawo bankowe, s. 331; J. Majewski, Przepiętstwo sprzeniewierzenia się tajemnicy bankowej, Pal. 2000, Nr 7–8, s. 13; P. Zapadka, Tajemnica bankowa – cz. I, s. 838–840). Obowiązek zachowania tajemnicy bankowej ma zatem szeroki zakres podmiotowy i dotyczy wszystkich podmiotów, które uzyskały dostęp do chronionych informacji w związku ze swoim udziałem w wykonywaniu przez bank czynności bankowych.

Zakres przedmiotowy tajemnicy obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje. Jak wskazał Sąd Najwyższy posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem «wszystkie informacje» oznacza, że przedmiotowy zakres tajemnicy bankowej oparty został na zasadzie maksymalizacji (por. uchw. SN – Izba Karna z 23.5.2006 r., I KZP 4/06, Legalis; T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu tajemnicy bankowej, s. 63; M. Bączyk, w: E. Fojcik-Mastalska (red.), Prawo bankowe, s. 503). Informacjami objętymi ochroną będą zatem dane dotyczące czynności bankowych, osób dokonujących z bankiem tych czynności, innych osób, które dokonały czynności pozostających w związku z umową na podstawie której bank wykonuje tę czynność bankową, przystąpienie do negocjacji czy fakt dokonania czynności.

Chronione jako tajemnica bankowa są również dane osobowe zarówno klientów jak i innych osób. Przepisy o tajemnicy bankowej nie wyłączają stosowania OchrDanychU w całości, natomiast czynią to w zakresie, w jakim zapewniają ochronę dalej idącą niż ta ustawa, a więc tylko jeśli chodzi o zasady udostępniania osobom i podmiotom trzecim informacji, o których mowa w art. 104 PrBank, o ile są to dane osobowe (wyr. SA w Warszawie – I Wydział Cywilny z 20.11.2014 r. I ACa 641/14, Legalis).

Ustawodawca nie określił ram czasowych obowiązku zachowania tajemnicy, zatem uznać należy, że obowiązek ten ma charakter bezterminowy. Przepisy prawa nie określają wprost momentu, w którym aktualizuje się obowiązek przestrzegania tajemnicy. Uznać należy jednak, że obowiązek ten powstaje w momencie powzięcia przez bank wiadomości podlegającej ochronie, również w okresie przedkontraktowym, w czasie trwania negocjacji, nawet jeśli nie nastąpi zawarcie umowy i czynność bankowa nie zostanie wykonana. Do powstania obowiązku

zachowania tajemnicy nie jest zatem konieczne zawarcie umowy czy wykonanie czynności bankowej. Bez wpływu na istnienie obowiązku zachowania tajemnicy bankowej pozostaje zakończenie stosunku umownego pomiędzy bankiem a klientem, rozwiązanie stosunku pracy z pracownikiem banku czy też zaprzestanie prowadzenia działalności przez bank.

Od obowiązku zachowania tajemnicy bankowej PrBank przewiduje liczne wyjątki. Rozbudowana jest też grupa podmiotów, które na mocy szczególnego upoważnienia ustawowego mogą uzyskać dostęp do informacji objętych tajemnicą. Ustawodawca wskazuje podmiotowo instytucje, które mają prawo żądać od banku udzielenia informacji objętych tajemnicą bankową (art. 105 PrBank) albo wskazuje określone typy czynności/aktywności, których nie dotyczy obowiązek zachowania tajemnicy bankowej (art. 104 ust. 2 PrBank), patrz: *P. Zapadka*, Tajemnica bankowa – cz. II, s. 890–893.

Zgodnie z art. 105 ust. 5. PrBank bank ponosi odpowiedzialność za szkody wynikające z ujawnienia tajemnicy bankowej i wykorzystania jej niezgodnie z przeznaczeniem. Bank nie ponosi odpowiedzialności za szkodę wynikającą z ujawnienia tajemnicy bankowej przez osoby i instytucje upoważnione przez ustawę do żądania od banków udzielania informacji stanowiących tajemnicę bankową. Ujawnienie lub wykorzystanie informacji stanowiących tajemnicę bankową, niezgodnie z upoważnieniem określonym w ustawie przez osobę obowiązaną do zachowania tajemnicy bankowej jest zagrożone grzywną do 1 000 000 złotych i karą pozbawienia wolności do lat 3 (art. 171 ust. 5 PrBank).

Ponadto w art. 104 ust. 4 PrBank uregulowano ciężący na banku, osobach w nim zatrudnionych oraz osobach, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, obowiązek zachowania w tajemnicy informacji dotyczących udzielania Policji informacji na zasadach określonych w art. 20 ust. 4–10 PolicjaU oraz dotyczące zawiadomienia, o którym mowa w art. 20 ust. 13 PolicjaU. Tajemnica określona w art. 104 ust. 4 PrBank ma inny zakres przedmiotowy od tajemnicy określonej w art. 104 ust. 1 PrBank, ponadto ochronie poddano inne wartości. Zachowanie w tajemnicy okoliczności wskazanych w art. 104 ust. 4 PrBank obowiązuje zarówno wobec stron umowy, innych osób, których dotyczą informacje, jak również osób trzecich. Obejmuje zatem szerszy krąg osób niż tajemnica określona w art. 104 ust. 1 PrBank, co do której zgodnie z art. 104 ust. 3 PrBank banku nie obowiązuje, zachowanie tajemnicy bankowej wobec osoby, której dotyczą informacje objęte tajemnicą.

Prawo bankowe jest również podstawą dla tajemnicy zawodowej związanej z nadzorem bankowym. Zgodnie z art. 10a ust. 2 PrBank zakres przedmiotowy tej tajemnicy stanowią wszystkie uzyskane lub wytworzone w związku ze sprawowaniem nadzoru bankowego informacje, których udzielenie, ujawnienie lub potwierdzenie mogłoby naruszyć chroniony prawem interes podmiotów, których te informacje bezpośrednio lub pośrednio dotyczą lub utrudnić sprawowanie

nadzoru bankowego. Podmiotami zobowiązanymi do jej przestrzegania są przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, jego zastępcy, członkowie Komisji Nadzoru Finansowego, pracownicy Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego i osoby zatrudnione w Urzędzie Komisji Nadzoru Finansowego na podstawie umowy o dzieło, umowy zlecenia albo innych umów o podobnym charakterze (art. 10a ust. 1 PrBank). Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej określonej w art. 10a PrBank jest bezterminowy. Udostępnianie informacji stanowiących tajemnicę zawodową, obejmujących swym zakresem tajemnicę bankową, jest możliwe wyłącznie w trybie i na zasadach określonych dla udostępniania informacji stanowiących tajemnicę bankową. Więcej: patrz → **tajemnica nadzoru bankowego**.

Literatura: M. Bączyk, w: E. Fojcik-Mastalska (red.), Prawo bankowe. Komentarz (red.), Warszawa 2005; T. Dukiet-Nagórska, O ujawnieniu tajemnicy bankowej raz jeszcze, Prawo Bankowe 2004, Nr 3, s. 63; J. Majewski, Przestępstwo sprzeniewierzenia się tajemnicy bankowej, Pal. 2000, Nr 7–8; L. Mazur, Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2008; B. Smykla, Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2005; A. Tupaj-Cholewa, w: H. Gronkiewicz-Waltz (red.), Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2013; P. Zapadka, Tajemnica bankowa – cz. I, MoP 2015, Nr 15; P. Zapadka, Tajemnica bankowa – cz. II, MoP 2015, Nr 16

Agnieszka Grysczyńska

TAJEMNICA BEZPIECZEŃSTWA MUZEALIÓW

Tajemnicę tę wprowadza art. 30a. Zgodnie z tym przepisem dostęp do informacji służących zapewnieniu bezpieczeństwa muzealiom ze względu na ochronę przed zagrożeniem pożarowym, kradzieżą i innego rodzaju niebezpieczeństwem, które grozi zniszczeniem lub utratą zbiorów, podlega ograniczeniu. Celem tej tajemnicy jest zapewnienie bezpieczeństwa muzealiów. Ustawodawca odwołuje się w tym przepisie do treści rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2.9.2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą (Dz.U. z 2014 r. poz. 1240), zgodnie z którym zabezpieczanie zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą, zwanym dalej „innym niebezpieczeństwem”, polega na niedopuszczeniu do sytuacji, w której zbiory mogą zostać utracone, uszkodzone lub zniszczone w wyniku pożaru, kradzieży lub innego niebezpieczeństwa, ochronie miejsca przechowywania i eksponowania zbiorów oraz ochronie zbiorów w czasie transportu (§ 2).

Ochroną prawną objęte są informacje, których ujawnienie mogłoby zagrozić bezpieczeństwu muzealiów przed zagrożeniem pożarowym, kradzieżą i innego rodzaju niebezpieczeństwem, które grozi zniszczeniem lub utratą zbiorów. Do tej grupy zaliczyć należy, uwzględniając treść ww. rozporządzenia m.in. informacje dotyczące bezpieczeństwa pożarowego, organizacji i warunków ewakuacji

zbiorów, stosowania zabezpieczeń budowlanych, mechanicznych oraz elektro-
nicznych, wykorzystywanych do zabezpieczenia muzeum i zbiorów przed kra-
dzieżą i innym niebezpieczeństwem, w tym systemów monitoringu, instalacji
antywłamaniowej, czy informacji na temat ochrony fizycznej muzealiów. Ochro-
nie podlegają również informacje na temat projektu, funkcjonowania sygnalizacji
pożarowej, włamania i napadu, telewizji dozorowej oraz kontroli dostępu, jak
również odnoszące się do ochrony zbiorów w czasie transportu. Ustawa nie za-
wiera szczegółowego katalogu informacji objętych ochroną. Zakwalifikowanie
danej informacji jako mogącej zagrozić bezpieczeństwu muzealiów jest związane
z oceną ryzyka udostępnienia tej informacji dla ich bezpieczeństwa. Dokonując
tej oceny uwzględnić należy efekt mozaiki. Wymaga on od podmiotu zobowiąza-
nego rozważenia przy dokonywaniu oceny udostępnienia określonej informacji
szerszej perspektywy, w tym uwzględnienia określonej informacji w jej relacji
z informacjami już dostępnymi. Udostępnienie jednej „nieszkodliwej informacji”
w połączeniu z innymi danymi może przynieść niekorzystny rezultat (*T. Jaroszyński*,
*Analiza pojmowania i działania zasady jawności oraz jej ograniczeń z per-
spektywy prawa brytyjskiego*, w: *G. Szpor* (red. nauk.), *Jawność i jej ograniczenia*,
t. XI, *C. Mik* (red.), *Standardy Europejskie*, s. 231–232). W ustawie brak jest rów-
nież wskazanego katalogu osób uprawnionych do dostępu do ww. informacji.
Przepis ten może stanowić podstawę ograniczenia dostępu do tych informacji
w przypadku uznania ich za informację publiczną na podstawie DostInfPubU,
jak również w udostępnieniu i przekazywaniu tych informacji do ponownego
wykorzystywania na podstawie ustawy z 25.2.2015 r. o ponownym wykorzysta-
waniu informacji sektora publicznego, Dz.U. z 2016 r. poz. 352).

Literatura: *T. Jaroszyński*, *Analiza pojmowania i działania zasady jawności oraz jej ograni-
czeń z perspektywy prawa brytyjskiego*, w: *G. Szpor* (red. nauk.), *Jawność i jej ogranicze-
nia*, t. XI, *C. Mik* (red.), *Standardy Europejskie*, Warszawa 2016.

Agnieszka Piskorz-Ryń

TAJEMNICA BIEGŁEGO REWIDENTA

Tajemnica biegłego rewidenta jest jedną z tajemnic zawodowych, która została
wprost uregulowana zarówno w przepisach prawa powszechnie obowiązują-
cego, tj. w ustawie z 7.5.2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, pod-
miotach sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, jak również w regulacjach korporacyjnych – w kodeksie etyki za-
wodowej.

Rozdział 6 BiegRewU, zatytułowany „Warunki i zasady wykonywania czynności
rewizji finansowej”, stanowi, że:

- 1) biegły rewident, wykonując czynności rewizji finansowej, jest obowiązany do przestrzegania zasad etyki zawodowej biegłych rewidentów, w tym

- w szczególności uczciwości, obiektywizmu, zawodowych kompetencji i należytej staranności oraz zachowania tajemnicy (art. 56 ust. 1);
- 2) biegły rewident oraz podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych są obowiązani zachować w tajemnicy wszystkie informacje i dokumenty związane z wykonywaniem czynności rewizji finansowej (art. 59 ust. 1) (zob. J. Jacyczyń, *Wykonywanie*, s. 85–86).

Ponadto, jednym z warunków wpisania osoby do rejestru biegłych rewidentów jest złożenie przez nią ślubowania przed prezesem Krajowej Rady Biegłych Rewidentów lub innym upoważnionym członkiem Krajowej Rady Biegłych Rewidentów. Brzmienie roty ślubowania stanowi, że biegły rewident poznane w czasie wykonywania czynności rewizji finansowej fakty i okoliczności zachowa w tajemnicy wobec osób trzecich (art. 5 ust. 6 BiegRewU).

Należy także wskazać, że Krajowa Rada Biegłych Rewidentów ustanawia w formie uchwał zasady etyki zawodowej biegłych rewidentów (art. 21 ust. 2 pkt 3 lit. c BiegRewU). Aktualnie obowiązująca uchwała Nr 4249/60/2011 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z 13.6.2011 r. w sprawie zasad etyki zawodowej biegłych rewidentów wprowadziła Kodeks etyki zawodowych księgowych Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC), jako zasady etyki zawodowej dla polskich biegłych rewidentów (zob. http://www.kibr.webserwer.pl/_doc/uchwaly/uchwala_4249-60-2011.pdf; dalej jako: KIFAC). Uchwała ta ponadto stanowi, że w sprawach nieuregulowanych lub uregulowanych odmiennie w KIFAC niż w BiegRewU, stosuje się przepisy ustawy. Jednocześnie straciła moc uchwała Nr 1426/33/2009 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z 3.11.2009 r. w sprawie zasad etyki zawodowej biegłych rewidentów.

Podstawową zasadą wymaganą od biegłych rewidentów jest odpowiedzialność trojakiego rodzaju: wobec klienta, wobec pracodawcy, wobec społeczeństwa (któremu dostarcza rzetelne informacje dotyczące przedmiotu usługi) (W. Leśniewski, *Etyka*, s. 21). Dlatego odpowiedzialność zawodowego księgowego nie ogranicza się wyłącznie do zaspokojenia potrzeb indywidualnego klienta lub pracodawcy. Jego cechą charakterystyczną jest odpowiedzialności za działanie w interesie publicznym. Poufność informacji i tajemnica zawodowa mają kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego i uczciwej konkurencji. Podczas badania sprawozdania finansowego biegły rewident ma dostęp do najbardziej poufnych dla klienta informacji (W. Leśniewski, *Etyka*, s. 118). Dlatego uzasadnione wydaje się przyjęcie stwierdzenia, że wartościami chronionymi tajemnicą biegłego rewidenta, obok dobra klienta, jest bezpieczeństwo obrotu gospodarczego.

Zgodnie z BiegRewU, obowiązek zachowania w tajemnicy dotyczy wszystkich informacji i dokumentów związanych z wykonywaniem czynności rewizji finansowej (A. Kazirod, A. Młynarczyk, *Założenia*, s. 38). Także członkowie organów Krajowej Izby Biegłych Rewidentów (KIBR), kontrolerzy i wizytatorzy są obowiązani zachować w tajemnicy wszystkie informacje i dokumenty, w których

posiadanie weszli w związku z zajmowanym stanowiskiem, wykonywanymi zadaniami lub przeprowadzanymi kontrolami.

Ustawa o biegłych rewidentach wprowadza odstępstwo od zasady zachowania tajemnicy zawodowej. Stanowi je złożenie zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz udzielanie informacji lub przekazywanie dokumentów w przypadkach określonych w ustawie lub w odrębnych przepisach. Jak wskazuje *K. Pachnik*, tajemnica zawodowa nie chroni zawsze i bezwzględnie i nie jest potrzebna zgoda sądu na jej ujawnienie (*K. Pachnik*, Ustawa, s. 109). Wystarczy, że taka ewentualność dopuszczona jest z mocy prawa. Należy jednak traktować ją ściśle i interpretować w ten sposób, że udzielenie informacji lub przekazywanie dokumentów w przypadkach określonych w ustawie lub w odrębnych przepisach jest możliwe wyłącznie wtedy, gdy określone regulacje odnoszą się wprost do tajemnicy zawodowej biegłych rewidentów (*K. Pachnik*, Ustawa, s. 110).

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie narusza udostępnienie dokumentacji i informacji z wykonania czynności rewizji finansowej w związku z toczącymi się postępowaniami przed organami KIBR (zob. *M. Andrzejewski*, Komentarz, s. 150).

Postanowienia KIFAC zawierają szerszy niż BiegRewU zakres przypadków, w których wymaga się lub można wymagać ujawniania poufnych informacji. W myśl KIFAC jest to dopuszczalne, gdy:

- 1) na ujawnienie zezwalają przepisy prawa i zgoda klienta lub pracodawcy;
- 2) ujawnienie jest wymagane przez przepisy prawa i dotyczy np.:
 - a) przygotowania dokumentów lub innej formy przekazania dowodów w toku procesu sądowego lub
 - b) ujawnienia odpowiednim władzom publicznym przypadków: naruszenia prawa, napotkanych przez zawodowego księgowego;
- 3) istnieje zawodowy obowiązek lub uprawnienie do ujawnienia poniższych informacji, jeżeli nie zabraniają tego przepisy prawa:
 - a) dla spełnienia wymogów dotyczących kontroli jakości organizacji członkowskiej lub organizacji zawodowej,
 - b) w celu udzielenia odpowiedzi na zapytania lub w ramach dochodzenia prowadzonego przez organizację członkowską lub organ regulacyjny,
 - c) dla ochrony interesów zawodowych zawodowego księgowego w procesach sądowych lub
 - d) w celu przestrzegania standardów technicznych i wymogów etycznych (zob. § 140.7 KIFAC).

Zgodnie z art. 59 ust. 1 BiegRewU, obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie jest ograniczony w czasie. Oznacza to, że także w przypadku rezygnacji z wykonywania zawodu biegły rewident jest związany tajemnicą (*J. Brol*, Status, s. 18). Zgodnie z KIFAC, wymóg postępowania zgodnie z zasadą zachowania tajemnicy

informacji obowiązuje także po zakończeniu powiązania między biegłym rewidentem a klientem (zob. § 140.6 KIFAC).

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej jest jednym z elementów wiarygodności osoby wykonującej wolny zawód. Klient udostępniający biegłemu rewidentowi własne tajemnice ze względu na konieczność wykonania zlecenia musi mieć pewność, że informacje te nie zostaną przekazane do wiadomości osób trzecich (*J. Brol*, Status, s. 18). Zgodnie z KIFAC, za zgodą klienta biegły rewident może ujawnić informacje objęte tajemnicą zawodową (zob. § 140.7 lit. a KIFAC).

Do zachowania tajemnicy zawodowej, poza biegłym rewidentem, są zobowiązane również inne osoby, którym udostępniono informacje objęte tą tajemnicą, chyba że na ich ujawnienie zezwala przepis ustawy szczególnej.

Biegły rewident oraz podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych, członkowie organów KIBR oraz kontrolerzy i wizytatorzy, inne osoby, którym udostępniono informacje są uprawnione do uzyskania dostępu do informacji chronionych.

Zgodnie z KIFAC, zasada zachowania tajemnicy informacji nakłada obowiązek wystrzegania się:

- 1) ujawniania, poza podmiot lub organizację zatrudniającą, poufnych informacji uzyskanych w wyniku zawodowych i gospodarczych powiązań bez należytego i odpowiedniego zezwolenia, chyba że istnieje prawne lub zawodowe uprawnienie lub obowiązek ich ujawnienia oraz
- 2) wykorzystywania poufnych informacji uzyskanych w wyniku zawodowych i gospodarczych powiązań w celu realizacji osobistych korzyści lub korzyści stron trzecich.

Przestrzegając tajemnicy zawodowej, biegły rewident musi być szczególnie ostrożny również w kontaktach towarzyskich, aby w sposób nieświadomy nie ujawnić informacji, w szczególności bliskiemu partnerowi gospodarczemu lub członkowi bliskiej rodziny. Tajemnicą objęte są także informacje ujawnione przez potencjalnego klienta czy pracodawcę. Na biegłym rewidentcie spoczywa obowiązek podejmowania racjonalnych działań w celu zapewnienia, że pracownicy znajdujący się pod jego nadzorem oraz osoby udzielające porady i wsparcia wypełniają obowiązek dotyczący zachowania tajemnicy informacji (zob. § 140.1–140.5 KIFAC).

Dostęp do informacji posiada klient oraz biegły rewident. Ponadto, przepisy BiegRewU oraz KIFAC wskazują, że dostępem objęci są również: podmiot uprawniony do badania sprawozdań finansowych, członkowie organów KIBR oraz kontrolerzy i wizytatorzy, inne osoby, którym udostępniono informacje objęte tą tajemnicą, a także pracownicy znajdujący się pod nadzorem biegłego rewidenta oraz osoby udzielające porady i wsparcia.